

NGÔN NGỮ VỚI VĂN CHƯƠNG

"TÊN TRỘM" ĐÃ GẶP NÀNG THƠ

HỮU HUNG
(Hà Nội)

TÊN TRỘM

Ngày ấy, có lần em bảo tôi:
"Thầy biết không, thầy là tên trộm".

Tôi tròn mắt ngạc nhiên
 Minh là kẻ trộm
 Bị em phát hiện!?
 Và càng không hiểu
 Làm sao em dám
 Chỉ đích danh
 Tôi là tên trộm
 -*Thế ư?* tôi lạc giọng.
 Em day ngón tay lên trán tôi:
 “*Mỗi ngày*
Mỗi ngày
Thầy lấy của em
Một chút tình...”

Rồi tôi xa em
 Chẳng thể nào trộm nữa
 Nhưng đến bây giờ
 Tôi vẫn nhớ
 Tội của tôi:
 Minh là tên trộm
 Của em
 Và chỉ của em thôi !

2-4-2010

"Tên trộm" là một trong hơn bốn mươi bài thơ tình của Ngô Tự Thành in trong tập *"Có một thời"*. Làm bạn với anh gần nửa thế kỉ qua, tôi hiểu khá rõ tâm tính của bạn mình - một anh chàng "thật thà như đêm" mà thâm kín, sâu sắc - "Yêu em anh để trong lòng", mà đã để trong lòng là anh để trong thơ.

Tôi biết, Ngô Tự Thành chỉ làm thơ mỗi khi con tim rung động, lòng dạ rối bời. Còn thường nhật, anh giảng dạy sinh học ở Trường Đại học Khoa học tự nhiên thuộc Đại học Quốc gia Hà Nội. Công việc này ít cho anh cơ hội để bắt gặp "Nàng Thơ". Nhưng dù chỉ một lần được gặp "Nàng Thơ" đối với một người giảng dạy và nghiên cứu trong lĩnh vực khoa học tự nhiên như anh thì cũng là hạnh phúc lắm rồi. Đến như nhiều nhà thơ chuyên nghiệp cũng phải thốt lên: *"Làm sao giải thoát khỏi cái u tối của thể xác để sống trong cái sáng láng của linh hồn thật là quá khó đối với nhà thơ, tựa như "Tự giác nhi giác tha", cái tôn chỉ của nhà Phật, mới gọi là đốn Ngộ, là Thăng hoa"*^(*).

Với tôi, bài thơ "Tên trộm" của Ngô Tự Thành thật là ấn tượng, vì lẽ qua đó tôi nhận chân ra tâm tính của bạn mình, và bản thân tôi cũng xúc động như thấy có mình trong đó.

Mới đọc đầu đề bài thơ "Tên trộm" tôi đã "cảnh giác" tra lại từ điển tiếng Việt, vì từ "trộm" có nghĩa phản cảm, đành rằng cái tiếng Việt mình cũng thần tình lắm. Xin kể một câu chuyện về từ "lòng" chẳng hạn: Về ngữ nghĩa của từ "lòng", nó có thể tương đương với những từ "tâm tình", "tâm tính" trong lớp từ Hán Việt, nhưng sinh động và biến hoá hơn nhiều, như: lòng dạ, tấm lòng, vỡ lòng, bằng lòng, cảm lòng, nằm lòng, đồng lòng, động lòng, chung lòng, khác lòng, mặc lòng, há lòng... Và lại còn có từ "lòng thông" nữa chứ! - cái từ này mới oái ăm làm sao! Một trong

(*) Trích một lời bình trong *"Thi nhân Việt Nam"* của Hoài Thanh - Hoài Chân.

những nghĩa của từ "*lòng thông*" là chỉ sự vướng mắc, vướng víu về mặt tình cảm, không dứt ra được

Trong tiếng Anh và tiếng Pháp có thuật ngữ "*entanglement*" (tương đương với từ "*Verschränkung*" của tiếng Đức). Từ này được nhà vật lý Erwin Schrodinger sử dụng lần đầu tiên vào năm 1935 để chỉ mối tương quan lượng tử không dứt ra được giữa hai phần tử đã từng "chung đụng" với nhau từ khi trước, nay đã tách xa nhau vô hạn. Các dịch giả Việt Nam thường dịch "*Entanglement*" là "*hiệu ứng vướng víu lượng tử*", hoặc "*hiệu ứng liên đới lượng tử*". Một anh bạn nghiên cứu vật lý lý thuyết, trong một lần ngẫu hứng tại quán cà phê, đã dịch thuật ngữ này là "*hiệu ứng lòng thông lượng tử*", nghe có vẻ bông đùa nhưng ngẫm ra thì thấy cũng có lý!

Trở lại với bài thơ "*Tên trộm*" của Ngô Tự Thành. Ở nhiều bài thơ khác trong tập thơ, có thể anh đã gặp Nàng Thơ qua hình ảnh và bằng tình yêu nàng trong tâm tưởng. Đến bài thơ này thì anh đã gặp mặt nàng, và Nàng Thơ của anh đã nói hộ anh một sự thật ở thẳm sâu trong tâm hồn. Đây, hãy nghe những lời nhỏ to giữa hai thầy trò mà Nàng Thơ của anh đã mách bảo chúng ta:

*Ngày ấy, có lần em bảo tôi
"Thầy biết không, thầy là tên trộm".
(...)*

- Thế ư? tôi lạc giọng.

Em day ngón tay lên trán tôi:

"Mỗi ngày

Mỗi ngày

Thầy lấy của em

Một chút tình..."

À ra thế! tác giả đã khéo sử dụng cái tài tình, hóm hỉnh của từ "*trộm*". Trong tiếng Việt, hai từ "*kẻ cắp*" và "*kẻ trộm*" có chung một phần trong trường ngữ nghĩa, đó là phần chỉ hành vi thâm lén, không cho người khác biết; nhưng hai từ đó lại có vùng ngữ nghĩa khác nhau. "*Kẻ cắp*" chỉ thuần nghĩa xấu, còn

hành vi "*trộm*" của "*kẻ trộm*" trong rất nhiều ngữ cảnh thì lại chỉ nhu cầu tự thân của chủ thể về mặt tình cảm, bắt buộc phải hành động thâm vụng, đơn phương: "*thâm yêu trộm nhớ*", "*trộm nghĩ*", "*trộm thương*"...

Nghĩ sâu thêm, đây chính là cách dùng từ tài tình của cô học trò trong bài thơ "*Tên trộm*". Tuy nhiên, chỉ trong hoàn cảnh bị "mất trộm" bởi một "tên trộm" đáng yêu như thế nào thì cô mới có thể thốt lên những từ đắt giá như vậy. Còn Ngô Tự Thành đã ghi lại những lời nhỏ to đó bằng nhịp đập của trái tim mình. Sự cộng hưởng hài hòa này đã tạo nên một bài thơ rung động lòng người.

Trong bài thơ của Ngô Tự Thành, "tên trộm" đã bị phát giác quả tang:

Em day ngón tay lên trán tôi

Nhưng mà ... tên trộm ấy thật đáng yêu:

"Mỗi ngày

Mỗi ngày

Thầy lấy của em

Một chút tình..."

Người mất trộm ở đây không phải là nạn nhân, mà hóa ra là bạn tri âm, tri kỉ, nếu không định nói là bạn lòng của tên trộm.

Ngẫm ra thì tên trộm này khá ngu ngơ, vì anh ta không biết nhanh nhẩu mà "lí sự" với cô nàng mất trộm rằng, rõ ràng chính cô ta cũng "mỗi ngày/ mỗi ngày/ trộm nhớ/ trộm thương"!

Và "tên trộm" chỉ biết ghi lòng tạc dạ cái tội "tày đình" của mình, dù nay đã muôn trùng xa cách:

Mình là tên trộm

Của em

Và chỉ của em thôi !

Tứ thơ thắm vào lòng ta như một kỉ niệm đẹp đêm trăng thu, vui hay buồn là tùy thuộc vào tâm trạng của mỗi người trong mỗi lúc.

Hà Nội, ngày giỗ Tổ Hùng Vương, mùng Mười tháng Ba năm Canh Dần, 2010.

(Ban Biên tập nhận bài ngày 04-05-2010)